

Könyvszemle

SIPOS JÚLIA GONDOZÁSÁBAN

TERMÉSZET ÉS FELELŐSSÉG: A KÖRNYEZETI ETIKA ÉS NEVELÉS FILOZÓFIAI ALAPJAI (SZERKESZTETTE SZÉCSI GÁBOR ÉS TÓTH I. JÁNOS)

Az 1998 óta tevékenykedő Alkalmazott Filozófiai Társaság konferenciát tervezett 2020 májusára környezet-etika-nevelés témakörben, amelyet a Covid19-járvány miatt le kellett mondani. A szerkesztők a téma fontosságára való tekintettel úgy döntöttek, hogy egy kötetben adják közre a tanulmányokat. Szécsi Gábor és Tóth I. János, a kötet szerkesztői tizenhárom tanulmányt gyűjtöttek össze hazai szerzőktől, melyeket két nagy témakörben tártak az olvasók elé: a környezetfilozófia elméleti kérdései, illetve környezet, etika, pedagógia.

A környezetvédelem kérdésével nemcsak a természettudományok, társadalomtudományok foglalkoznak, hanem a művészet, teológia, politika és a média is, mely által napjainkra egy új eszmeiség alakult ki, amelynek fontos része a környezetfilozófia.

A média hatására naprakész információt kaphatunk a jelenünk környezeti válságairól: globális felmelegedés, erdőirtás, biodiverzitás csökkenése, környezet-szennyezés stb. Ezeket a problémákat más-más módon értelmezik a különböző tudományok. A környezetfilozófia 1973-tól kezdődően van jelen a köztudatban, tehát egy viszonylag új témakört jelent, s korábban nem volt tárgya a filozófiának, viszont a természet-, társadalom- és gazdaságfilozófia, valamint az ismeretelmélet, vallás, ontológia és etika már a korábbi évtizedekben is tárgyalta, és foglalkozott olyan kérdéskörökkel, amelyeket a ma a környezetfilozófia tárgyal. A szó szoros értelmében vett környezetfilozófia a szükséges változások általános vonatkozásaira koncentrál.

A kötet sokoldalú, széles látókörben tárja az olvasók elé a fent említett környezetfilozófiai, etikai és pedagógiai kutatásokat. A tanulmányok közös nevezője: mindegyik szerző foglalkozik a környezeti válság okaival és megoldási módjával. A környezetfilozófiában tevékenykedő szakemberek körében konszenzus van abban, hogy Descartes egy olyan dualista gondolkodásmód alapjait tette le, amely előbb-utóbb az ökológiai válsághoz vezet.

Ezáltal a kötetben ismert filozófusok nézeteinek elemzése is megtalálható, mely a természetre, környezetfilozófiára és nevelésre vonatkozik, viszont néhány szerzőtől problémacentrikus megközelítésű írásokat is olvashatunk (univerzalizmus, természetetika, prudencia).

Lányi András, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Társadalomtudományi Kar Humánökológia Mesterszak alapítójának tanulmánya Martin Heidegger német idealista filozófus és a mélyökológia kritikai elemzésével az előbb említett Descartes által képviselt dualista hagyományt bontja le.

Márfai Molnár László, a Soproni Egyetem Simonyi Károly Kar Alkalmazott Művészeti Intézet tanszékvezető docense történeti kontextusban tárja az olvasók elé azt, hogy milyen kapcsolat van a természetetika és természetesztetika között.

Bertók Rózsa, a Pécsi Tudományegyetem habilitált egyetemi docense etika tárgyak oktatásával foglalkozik, amelyek között a neveléssel kapcsolatos tárgyak is megjelennek. Tanulmányában egy ma már nem túl népszerű fogalommal, a prudenciával foglalkozik, amely a 21. században komplex módon fejezi ki a környezet iránti felelősség jövőorientáltságát.

A Szegedi Tudományegyetem Málnási Bartók György Filozófia Doktori Iskolájának PhD-hallgatója, Czirkos Barnabás, a konzervatív ihletésű környezetfilozófia központi gondolatát, az oikophiliát elemzi, amely köznyelven az otthon szeretetét jelenti.

Szécsi Gábor, a Szegedi Tudományegyetem Kultúratudományi, Pedagógusképző és Vidékfejlesztési Karának tanszékvezető egyetemi tanára, dékánja a kötetben megjelent tanulmányában kifejti, hogy a korunkban jelen levő érték-érdek konfliktusból az univerzalizmus jelenti a kiutat.

A Szegedi Tudományegyetem emeritus professzora, Szabó Tibor, az 1970-es évek zöld mozgalmaival kibontakozó „nemnövekedés” nevű gondolkodási irányzatra hivatkozik tanulmányában, melynek a legfontosabb állítása, hogy az exponenciális gazdasági növekedés környezeti szempontból nem fenntartható. A szerzőben felmerül a kérdés: vajon a kapitalizmus keretei között megoldható-e a környezeti válság?

A klímaválság mint napjaink egyik kardinális kérdésköre, több szerzőt is foglalkoztat, köztük Rácz Lajost, a MTA doktorát, illetve Karikó Sándort, a Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar nyugalmazott főiskolai tanárát. Tanulmányaikban megoldási javaslatokkal szolgálnak annak érdekében, hogy az emberiség természethez való viszonya megváltozzon.

Tóth I. János filozófus, a Szegedi Tudományegyetem habilitált docense arra keresi a választ, hogy vajon mi lehet az a minimális változtatás (társadalmi és strukturális), amelyet, ha megteszünk, elkerüljük a hozzánk oly közel levő klímakatasztrófát.

Hankovszky Tamás, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem habilitált docense a fichtei énfogalom következményeiről ír. Úgy véli, hogy a Fichténél megtalálható emberkép ma is aktuális, illetve felelőssé tehető a környezeti problémákért.

A felnövekvő generációk szerepe a klímaválság megakadályozásában kiemelten fontos, így a környezeti nevelés fontos szerepet tölt be a környezetfilozófiában. A szerzők közül ezen témakörben végeztek vizsgálatot: Molnár Blanka humánökológus, Fűz Nóra, a Szegedi Tudományegyetem Neveléstudományi Intézetének adjunktusa, illetve Fűzné Koszó Mária, a Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar docense. Molnár Blanka azt vizsgálja, hogy a mai környezeti válság és az iskola tükrében John Dewey nevelésmélete miképp alkalmazható intézményes kereteken belül, koncentrálna a környezeti nevelésre és a fenntarthatóságra. Fűz Nóra és Fűzné Koszó Mária egy rendkívül aktuális problémakört dolgoznak fel, amelyben a Nemzeti Alaptanterv 2020-ban bevezetett változásait a környezeti nevelés szempontjából dolgozzák fel.

A kötetet végigolvasva megállapíthatjuk, hogy sokrétű, a környezetfilozófiát minden oldalról bejáró tanulmányokat ölel fel. Összegzésként kimondhatjuk, hogy a könyv kiváló áttekintése egy új filozófiai diszciplinának, a környezetfilozófiának, mely hiánypótló szakirodalomként lehet jelen a filozófiai és pedagógiai képzésekben egyaránt. A szerkesztők által körültekintően összeválogatott tanulmányok az érthető nyelvezetnek és stílusnak köszönhetően nagyszerű alapot képezhetnek a környezetfilozófia oktatásban való jelenlétének.

(Szécsi Gábor – Tóth I. János szerkesztők: Természet és felelősség: A környezeti etika és nevelés filozófiai alapjai. Budapest: Gondolat Kiadó, 2021)

Mesterházy Helga

doktorandusz

Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar

Roth Gyula Erdészeti és Vadgazdálkodási Tudományok Doktori Iskola